

In dit nummer

- Centrum Landschap en WOT Natuur & Milieu gaan nauw samenwerken
- Resultaten bekendheids-onderzoek WOT Natuur & Milieu
- Betekenis van economische analyses voor het natuur-beleid
- Analyseren en evalueren van beleidsmaatregelen
- Verschenen publicaties

Wot's new is een uitgave van de eenheid WOT Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Deze Nieuwsbrief bevat informatie over alle wettelijke onderzoekstaken natuur en milieu.

Redactie: Bram ten Cate
WOT Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 78 44
E-mail: info.wnm@wur.nl
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 10 van de Nieuwsbrief verschijnt in februari 2007.

Centrum Landschap en WOT Natuur & Milieu gaan nauw samenwerken

Geert van Duinhoven

De belangrijkste taak van de WOT Natuur & Milieu is om te zorgen dat de overheid beleidsrelevante en betrouwbare informatie krijgt. En dat betekent dat deze kennis op een onafhankelijke manier tot stand moet komen. Binnenkort zal de WOT Natuur & Milieu organisatorisch een andere inbedding krijgen en worden ondergebracht bij het Centrum Landschap van Wageningen UR. Is daarmee de onafhankelijkheid verleden tijd? Nee, zegt Tom Veldkamp, wetenschappelijk manager van het Centrum Landschap. Het is een interne operationele aangelegenheid. Die onafhankelijkheid blijft dus gewaarborgd. Alleen de kwaliteit van de producten zal nog groter worden.

In het Centrum Landschap zijn 'landschapsmensen' van de universiteit en van het instituut Alterra bij elkaar gezet. Binnenkort zelfs samen in een gebouw. Dat levert volgens Veldkamp veel voordelen op. "Dat heeft alles te maken met de markt waarop wij opereren. Tot voor kort kwamen ongeveer alle opdrachten binnen via programmafinanciering van het ministerie van LNV. Dat wordt steeds minder. LNV gaat het onderzoek ook elders uitzetten. En wij zullen ook op zoek moeten naar nieuwe markten omdat het nationale niveau steeds minder belangrijk wordt: de Rijksoverheid verliest zeggenschap. Enerzijds komt er namelijk steeds meer beleid uit Europa, anderzijds wordt er vanuit het rijksniveau juist steeds meer gedelegeerd naar de provincies. En dan zie je dat voor die nieuwe verhoudingen er weer gezocht gaat worden naar nieuwe manieren om problemen op te lossen. Niet zo zeer feitelijke kennis is dan de bottleneck, maar juist de vraag hoe we die problemen gaan oplossen, de procesvragen. Daar steken wij de komende jaren dan ook extra energie in. Ik denk dat daar nog veel te bereiken is. Daarvoor hebben we fundamentele wetenschappers nodig en mensen die de kennis kunnen toepassen."

Hier ligt volgens landschapsonderzoeker Joep Dirx van de WOT Natuur & Milieu dan ook meteen een parallel met het WOT-werk: "Wij zien natuurlijk ook dat de bestuurlijke ver-

Tom Veldkamp & Joep Dirx vinden dat het Centrum Landschap en WOT Natuur & Milieu inhoudelijk goed bij elkaar passen.

houdingen veranderen. Dus in ons werk zullen wij steeds meer moeten gaan kijken naar de provincies en naar Europa. Wij zullen ons steeds meer moeten gaan afvragen in hoeverre het lukt om het deels Europese en het deels provinciale beleid vorm te geven in de praktijk. Dus ook wij zullen moeten gaan onderzoeken hoe die processen gaan en waarom ze lopen zoals ze lopen."

En je ziet dat het werkt: De boodschappen uit zo'n Natuurbalans worden wel degelijk in het beleid opgepikt."

Onafhankelijk?

Maar hoe zit het dan met de onafhankelijkheid? Blijft die dan wel gewaarborgd? Veldkamp: "Natuurlijk, dat is belangrijk. Maar ik wil wel zeggen dat het stempel onafhankelijk ook het gevaar in zich heeft dat mensen achterover gaan zitten en het allemaal van een hele grote afstand gaan bekijken. Ook nu al werken medewerkers van Centrum Landschap deels voor WOT-projecten en door het tekenen van de WOT-verklaring verplichten zij zich om zich onafhankelijk op te stellen. Ik denk dat het juist goed is als onderzoekers zich realiseren wat opdrachtonderzoek inhoudt. Want dan realiseren zij zich pas echt goed wat het betekent om bijvoorbeeld voor de WOT te werken. Dat geeft veel meer betrokkenheid van de mensen bij het onderwerp. En natuurlijk geeft deze constructie met brede teams en met mensen van verschillende achtergronden een extra dimensie aan het WOT-werk. De WOT kan putten uit een veel grotere pool aan mensen. Dit kan ook het WOT-werk juist verbreden."

Nationale landschappen

Een van de actuele onderwerpen wat dat betreft, is het thema Nationale Landschappen. Provincies stellen momenteel in lijn van de Nota Landschap in totaal twintig plannen op voor de Nationale Landschappen. Veelgehoorde kritiek op die plannen is dat ze weinig toevoegen aan het bestaande beleid en dat het onderwerp Nationaal Landschap vooral leeft omdat het Rijk er geld voor heeft gereserveerd. Tom Veldkamp: "Ik kan de kritiek op de plannen onvoldoende beoordelen, maar ik denk dat dit overigens een mooi voorbeeld is. Wij zullen als Centrum op deze actualiteit moeten inspelen. Je ziet dat de enorme hoeveelheid kennis over landschap, die er wel degelijk is, maar zeer mondjesmaat wordt gebruikt. Dat zullen wij dus als een markt moeten gaan zien. En we moeten daar meer zichtbaar worden. Dat betekent niet dat er per se veel nieuwe kennis bij moet komen maar dat we de beschikbare kennis toepasbaar moeten maken voor gebieden, regio's en provincies. En wij zullen die markt dan moeten vragen of het inhoudelijke, disciplinaire, technische of misschien juist procesmatige vragen en problemen zijn." En hier ligt voor de WOT misschien ook wel een taak in het onderzoeken waarom die kennisdoorstroming dan niet optimaal loopt. Veldkamp: "We hebben de instituten, de WOT,

het Milieu- en Natuurplanbureau, en toch gebruiken de provincies de kennis niet. Wat is er dan aan de hand en wat zou daar aan moeten gebeuren?"

Wetenschappelijk en praktisch

Dus inhoudelijk passen het Centrum Landschap en de WOT Natuur & Milieu wel goed bij elkaar. Maar een belangrijk kenmerk van de WOT is wel dat het onafhankelijke onderzoekstaken uitvoert. Kan dat straks nog steeds? Veldkamp: "Bij het Centrum Landschap komen we straks met veel verschillende mensen te zitten. Fundamentele wetenschappers maar ook de meer toepassingsgerichte mensen en de beleidsondersteuners. Die zitten straks allemaal bij elkaar en door elkaar. Ik denk dat dat alleen maar goed is, ook voor de WOT. Want dat betekent dat we veel gerichtere mensen kunnen inzetten op onderwerpen. We kunnen gemakkelijker samenwerken en collega's met de gewenste expertise vinden. De ene keer is een wat wetenschappelijker aanpak nodig, de andere keer een wat praktischer." Joep Dirkx: "En dan kunnen we misschien ook nog wel veel van elkaar leren. Want de mensen die vanuit de WOT bijvoorbeeld aan een Natuurbalans meewerken, leren daarbij hun kennis helder en beleidsgericht over te brengen. Ik mis dat nog wel eens in Alterra-rapporten."

Resultaten bekendheidsonderzoek WOT Natuur & Milieu

In september hebben we een onderzoek uitgevoerd naar de bekendheid van de WOT Natuur & Milieu, de bekendheid van ons werk en de tevredenheid hierover. Doel hiervan is onze werkzaamheden in de toekomst beter te kunnen uitvoeren.

We hebben 819 uitnodigingen verstuurd met het verzoek deel te nemen aan dit onderzoek. 189 maal is de enquête ingevuld. Uit het onderzoek blijkt dat bijna driekwart van alle

respondenten van de WOT Natuur & Milieu gehoord heeft. Ons werk aan de Natuurbalans en -verkenningen en Milieubalans en -verkenningen is het bekendst. Ook bekend is het werk aan Ecologische Hoofdstructuur, Gegevensvoorziening natuur, de Vogel- en Habitatrichtlijn, Agenda Vitaal Platteland, Programma Beheer en Landschapsbeleving. Weinig bekend is de bijdrage die de WOT Natuur & Milieu levert aan de Wet Investeringsbudget Landelijk Gebied, de Commissie

Toelating Bestrijdingsmiddelen, Antarctica en Walvissen.

Onze producten worden veel gebruikt. Ruim driekwart van alle respondenten geeft aan ze in zijn of haar werk te gebruiken. Ook blij zijn we met het feit dat zoveel van u hebben aangegeven mee te willen denken over de formulering van onderzoeksvragen voor wetenschappelijke onderzoekstaken.

Iedereen die aan het onderzoek heeft meegewerkt, hartelijk bedankt.

Betekenis van economische analyses voor het natuurbeleid

Wichertje Bron

Hoe kunnen we in Nederland zo efficiënt mogelijk de doelen uit het natuurbeleid realiseren? De WOT Natuur & Milieu organiseerde op 30 november een symposium waar vier onderzoekers van Wageningen UR hun onderzoek op dit terrein presenteerden. Mr. Seppe Raaphorst (namens LNV) en ir. Fred Langeweg (namens MNP) gaven vervolgens aan waar de gaten in onze kennis zitten en welke belangrijke onderzoeksvragen de komende jaren spelen op het raakvlak van natuur en economie. Daarna konden de overige aanwezigen hun reacties geven.

Tanja de Koeijer liet zien dat de ecologische hoofdstructuur door keuzes te maken wellicht (veel) goedkoper uitgevoerd kan worden. Bijvoorbeeld: de realisatiekosten van natuurdoelen zijn per provincie verschillend. Door hiermee rekening te houden kan veel geld worden bespaard.

Martijn van der Heide verschafte inzicht in evaluatiemethoden van voorgenomen beleid. Echter, niet de evaluatiemethode, maar de besluitvormer is uiteindelijk de beslisser.

Geert Woltjer betoogde dat natuurbescherming en economische groei elkaar niet hoeven te bijten. Het natuurbeleid zou moeten plannen. Koop grond niet aan op het moment dat het geld op de begroting staat, maar stop het in een fonds en wacht tot de grondprijs op een lager niveau zit.

Raymond Schrijver presenteerde een micro-economische analyse van agrarische bedrijven met behulp van het bedrijfseconomische model FIONA. Het model kan worden gebruikt om het agrarische natuurbeheer optimaal op de bedrijfsvoering af te stemmen.

Vervolgens werd de WOT-studie "Analyseren en evalueren van beleidsmaatregelen met een effect op natuur en milieu" aangeboden aan Seppe Raaphorst, directeur Natuur bij het ministerie van LNV, en Fred Langeweg, plaatsvervangend directeur bij het Milieu- en Natuurplanbureau, die daarna hun reacties op het natuur- en economie-onderzoek gaven.

Seppe Raaphorst miste klimaatverandering en onderzoek waaruit blijkt hoeveel je bespaart met ander beleid. Hoeveel had je kunnen besparen door de Betuwelijn om te leggen in plaats van de dure maatregelen te treffen die nu voor natuur en landschap genomen zijn. En wat zijn de effecten van planten en bomen rond wegen bij de zuivering van de lucht. Ook zou natuur bij het Centraal Planbureau een vaste plek moeten krijgen.

Fred Langeweg wil weten wat er gebeurt als we doorgroeien alsof er niets aan de hand is. Wij hebben nog maar 20% natuur en landschap over van wat we ooit hadden. Wat als andere landen ons hierin volgen? En wat spoken wij uit in de rest van de wereld, in en met de EU?

Tot slot reageerden deelnemers op het uitgevoerde onderzoek. Vragen en opmerkingen die gemaakt werden, waren: "Hoe kun je biodiversiteit uitdrukken in een waarde?", "Wat is de eerste hectare in je kostenanalyse waard en hoeveel de laatste?", "Het evaluatie-instrument moet helpen grote fouten in beleidsbeslissingen te voorkomen", "Hoe verhoudt MKBA zich tot duurzaamheid?", "Hoe krijg je beter zicht op kosten in de grondmarkt?" en "Het model FIONA moet worden uitgebreid met gedragsregels."

Fred Langeweg: "Wij hebben nog maar 20% natuur en landschap over van wat we ooit hadden."

Meer informatie over dit onderwerp kunt u lezen in de WOT's new SPECIAL van December 2006: Hoe gaat het met de natuur in economisch perspectief?

Analyseren en evalueren van beleidsmaatregelen

Voor het bereiken van bepaalde doelstellingen is veelal beleid nodig. Om de doelstelling te bereiken, worden middelen en instrumenten ingezet en activiteiten ondernomen. Beleid is

dan ook de manier waarop je bepaalde zaken aanpakt. Het beoordelen en doorlichten van beleid, om te zien of het nog goed werkt en of het misschien niet anders moet, wordt beleids-evaluatie genoemd. In WOT-studie 3 worden van vier verschillende evaluatie-instrumenten de voor- en nadelen en onderlinge verschillen

geinventariseerd. De Maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA), Kengetallen kosten-baten analyse (KKBA), Multicriteria analyse (MCA) en kosteneffectiviteitsanalyse (KEA) zijn onderzocht.

Bij een kosten-batenanalyse (of dit nu MKBA of KKBA is) worden de kosten en baten tegen elkaar afgewogen. Om tot een integrale afweging te komen, is het noodzakelijk om de waarde van natuur en milieu in geld uit te drukken. Verschillende van deze natuurwaarderingmethoden worden in de studie besproken en toegelicht. Daarnaast behandelt de studie verschillende toetsingscriteria aan de hand waarvan reeds uitgevoerde evaluatiestudies op hun waarde kunnen worden geschat.

Meer informatie:

Heide, M. van der et al, 2006. Analyseren en evalueren van beleidsmaatregelen met een effect op natuur en milieu. WOT-studie 3. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Verschenen publicaties

Burgers betrekken bij natuur

De Nederlandse biodiversiteit en landschapskwaliteit nemen af. Betrokkenheid van burgers wordt als een belangrijke voorwaarde gezien om een aantal hardnekkige problemen op te lossen waar we in onze samenleving mee te maken hebben.

Burgers zijn betrokken bij natuur en landschap vanwege een door hen waargenomen probleem of op basis van hun liefde voor de natuur. De eerste groep is gericht op het

beïnvloeden van beleid. De teleurstelling als dit niet lukt, leidt vaak tot afhaken. Hun betrokkenheid is dus veranderlijk. Deze burgers zijn te sturen door te zorgen dat er snel tot concrete resultaten wordt gekomen. De laatste groep is betrokken bij de natuur, en niet zozeer bij het natuurbeleid. Hun persoonlijke idealen en hun inhoudelijke passie leveren de inspiratie op om betrokken te zijn bij natuur en landschap. Hun betrokkenheid bij natuur en landschap is duurzamer. De betrokkenheid kan bevorderd worden door het wegnemen

van belemmeringen in wet- en regelgeving zodat burgers hun eigen verantwoordelijkheid ook kunnen nemen. Daarnaast moet er continue aandacht zijn voor de samenhang tussen natuurbeleid, natuur en de idealen en inspiratie van burgers zelf.

Meer informatie:

Bommel, S. van, *et al*, 2006. Over betrokkenheid van burgers en hun perspectieven op natuur. WOT-rapport 21. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Grondwater in meer detail

Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) gebruikt voor verkenningen en evaluaties de ecologische effectmodellen uit de Natuurplanner. Als invoer gebruiken deze modellen ruimtelijke bestanden met informatie over het abiotische milieu en de vegetatiestructuur.

Een ruimtelijk gedetailleerd rekenniveau is nodig om een betrouwbare en verifieerbare voorspelling van de verandering van de natuurwaarde van de flora te kunnen geven. Alterra heeft in opdracht van de WOT Natuur & Milieu twee methoden ontwikkeld en getest

voor het vergroten van het ruimtelijk detail in gegevens over freatische grondwaterstanden die gebruikt worden in de Natuurplanner. Het betreft gegevens over de grondwaterstand berekend met een landelijk grondwatermodel (LGM) en de grondwatertrappen uit de bodem- en grondwatertrappenkaart 1:50.000. Beide neerschalingmethoden zijn als test en ter illustratie toegepast. De grondwatertrappenkaart is landelijk neergeschaald. De patronen in grondwaterstanden van de landsdekkende Gt-kaart zijn na neerschaling nog duidelijk herkenbaar. Wel ontstaat de beoogde differentiatie binnen Gt-vlakken. De differentiatie in

vooral de lager gelegen, nattere locaties is aanzienlijk. De LGM-resultaten zijn neergeschaald in een proefgebied in Brabant. De juistheid van de beide methoden is bijzonder lastig te beoordelen, maar de resultaten lijken goed en bieden de beoogde ruimtelijke differentiatie.

Meer informatie:

Hoogland, T. en J. Runhaar, 2006. Neerschaling van de freatische grondwaterstand uit modelresultaten en de Gt-kaart. Methodiek en eerste resultaten. WOT-rapport 26. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Landbouw en milieu in transitie

De landbouw domineert al vele eeuwen het aanzien en de milieukwaliteit van het Nederlandse landschap. Maar de Nederlandse landbouw staat ook onder druk. Milieuvraagstukken en andere maatschappelijke wensen en vragen maken een grondige herziening van de landbouw noodzakelijk.

WOT-studie 2 laat zien dat de landbouw de komende jaren voor een grote opgave staat, wil zij in Nederland een toekomst hebben. En dat een beetje bijsturen niet meer voldoende is, maar dat er een fundamentele verandering nodig is in de houding van de landbouwsector maar ook van de maatschappij zelf. In 2001 heeft de Nederlandse overheid gesteld dat een transitie naar duurzame landbouw nodig is om alle problemen op te lossen. Deze studie geeft antwoord op de vragen: Wat maakt de transitie duurzame landbouw zo bijzonder

dat het doet wat twintig jaar milieubeleid niet heeft weten te doen? Welke innovaties zijn daarvoor nodig? Welke kennis en kennisinfrastructuur is daarvoor gewenst? De milieupgave voor de transitie duurzame landbouw komt in essentie neer op de koppeling van dierlijke productie aan het plantaardige productieareal, drastische verhoging van de efficiëntie van productiemiddelen en het aflossen van milieuhypotheken (i.e. het herstel van 'aangetaste gronden'). Deze opgave is niet typisch Nederlands, maar geldt voor alle intensieve landbouw op de wereld. Nederland heeft grote kennis opgebouwd over deze problematiek en kan in die zin wellicht als gidsland fungeren.

Meer informatie:

Oenema, O. *et al*, 2006. Landbouw en milieu in transitie. WOT-studie 2. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

De studie is op 8 december j.l. gepresenteerd bij het ministerie van LNV in Den Haag tijdens de Themamiddag 'Landbouw en milieu in transitie'. Afsluitend heeft een debat plaats gevonden over de vraag "Wat zijn de ambities van Nederland voor het milieu in het proces naar een (meer) duurzame landbouw". Een samenvattend verslag van de themamiddag verschijnt in een volgende WOT's new.

De WOT Natuur & Milieu geeft drie reeksen publicaties uit: WOT-studies, WOT-rapporten en WOT-werkdocumenten. Een volledig overzicht van verschenen publicaties is te vinden op de website: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

*Publicaties van de WOT Natuur & Milieu zijn ook te verkrijgen bij het secretariaat.
Postadres: Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 3
Gebouw Lumen, kamer 0.471
E-mail: info.wnm@wur.nl
Telefoon: (0317) 47 78 44*